

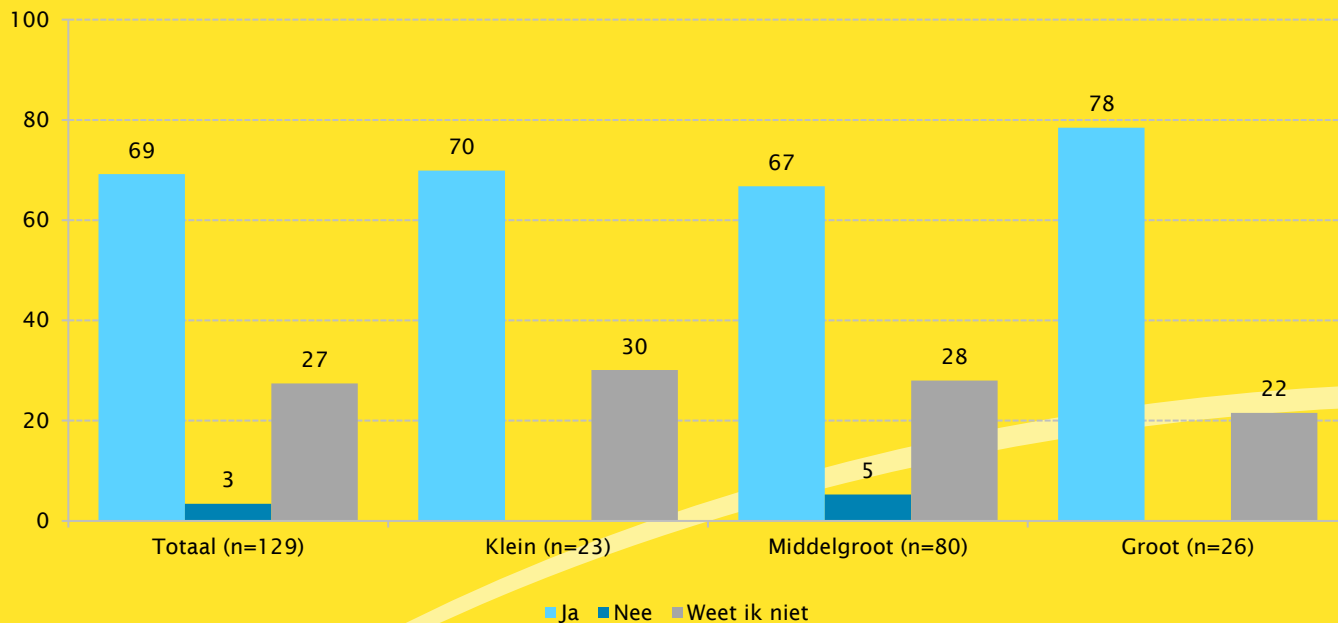
Corona en sporten en bewegen

Aandacht voor sociale ongelijkheid in sport- en beweegdeelname in gemeenten tijdens de coronacrisis

Factsheet 2021/10

Linda Ooms

Figuur 1 Afname in sport- en beweeggedrag bij (sub)groepen in de gemeente tijdens de coronacrisis volgens gemeenteambtenaren sport, totaal en naar grootte gemeente (in procenten, n=129)

Bron: Mulier Instituut/VSG: online vragenlijst VSG-panel, december 2020.

Regelmatig sporten en bewegen heeft vele positieve effecten op de fysieke, mentale en sociale gezondheid van mensen van alle leeftijden (Bailey et al., 2013; WHO, 2020). Daarnaast beschermt het tegen de ernstige gevolgen van het coronavirus (Sallis et al., 2021). Maar juist door het coronavirus en de beperkende maatregelen vanuit de overheid (sluiting van binnensport-accommodaties, verbod op groepstrainingen, enz.) zijn mensen minder gaan sporten en bewegen.

Naar schatting zijn ruim 750.000 Nederlandse volwassenen van 25 jaar en ouder, met name vrouwen met schoolgaande kinderen, alleenstaanden en laagopgeleiden, minder gaan sporten en bewegen (Schoemaker & De Boer, 2021). Dit betekent dat deze mensen een groter risico op (ernstige) gezondheidsproblemen hebben. Sportdeelnamecijfers van NOC*NSF bevestigen dit beeld. De wekelijkse sportdeelname was in 2020 in het algemeen lager dan in voorgaande jaren, met name onder laagopgeleiden (van 56% in 2019 naar 51% in 2020), maar ook onder schoolgaande jeugd van 5-18 jaar (van 78% in 2019 naar 68% in 2020) (NOC*NSF, 2020).

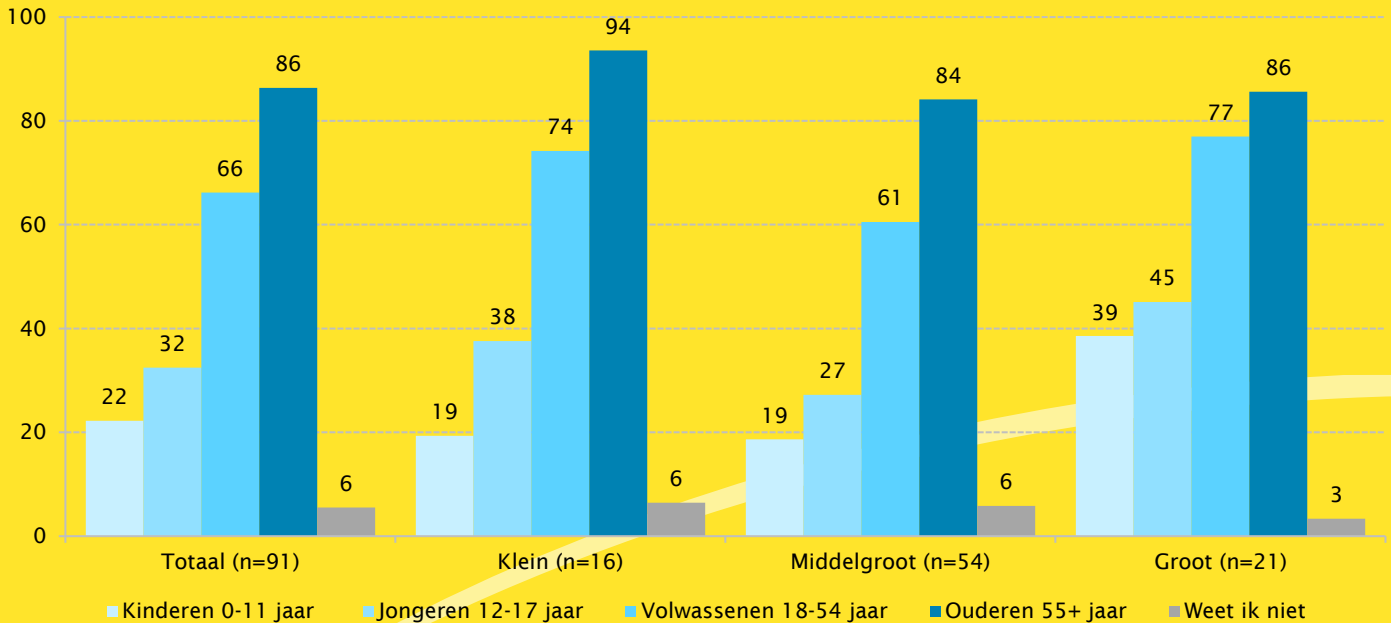
De sociale verschillen in sport- en beweegdeelname lijken daardoor vergroot. De vraag is of lokale sportambtenaren deze negatieve verschuivingen in sport- en beweegdeelname ook binnen hun eigen gemeente waarnemen en wat zij hebben ondernomen om sociale verschillen in sport- en beweegdeelname tijdens de coronacrisis (maart t/m december 2020) te voorkomen of verminderen.

Om hier meer inzicht in te krijgen is in december 2020 een online vragenlijst uitgezet onder 355 gemeenten via het panel van Vereniging Sport en Gemeenten (VSG). De online vragenlijst is ingevuld door de verantwoordelijken voor sport van 129 gemeenten. De resultaten worden hieronder beschreven. Waar relevant worden verschillen naar grootte van de gemeente beschreven (zie ook onderzoeksverantwoording).

Ambtenaren 'zien' dat inwoners minder bewegen, maar onderbouwing ontbreekt

Volgens ruim twee derde van de ondervraagde gemeenteambtenaren sport zijn verschillende (sub)groepen in hun gemeente minder gaan sporten en

Figuur 2 Specifieke leeftijdsgroepen die minder zijn gaan sporten en bewegen tijdens de coronacrisis volgens gemeenteambtenaren sport, totaal en naar grootte gemeente (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG: online vragenlijst VSG-panel, december 2020.

bewegen. 3 procent geeft aan dat dit niet het geval is en een kwart weet het niet (zie figuur 1).

Een daling in sport- en beweegdeelname van inwoners wordt relatief vaak genoemd door gemeenteambtenaren uit grote gemeenten (78%; zie figuur 1). Deze waargenomen veranderingen in sport- en beweeggedrag van inwoners zijn met name gebaseerd op praktijkervaringen (53%) en 'het gevoel' (35%) van gemeenteambtenaren dat bepaalde (sub)groepen minder zijn gaan sporten en bewegen (niet in figuur). In 8 procent van de ondervraagde gemeenten is de daling in sport- en beweegdeelname van (sub)groepen onderbouwd via cijfers en/of onderzoeksrapporten. Dit laatste komt vaker voor in grote gemeenten (n=21, 19%).

Vooral ouderen en volwassenen bewegen minder

Volgens de gemeenteambtenaren sport zijn met name ouderen (55+ jaar; 86%) en volwassenen (18-54 jaar; 66%) minder gaan sporten en bewegen. Kinderen (0-11 jaar; 22%) en jongeren (12-17 jaar; 32%) worden minder vaak genoemd, maar er zijn wel verschillen naar grootte van gemeente. Binnen grote gemeenten (n=21) worden kinderen (39%), jongeren (45%) en volwassenen (77%)

vaker genoemd dan in middelgrote en kleine gemeenten als het gaat om een afname in sport- en beweeggedrag (zie figuur 2).

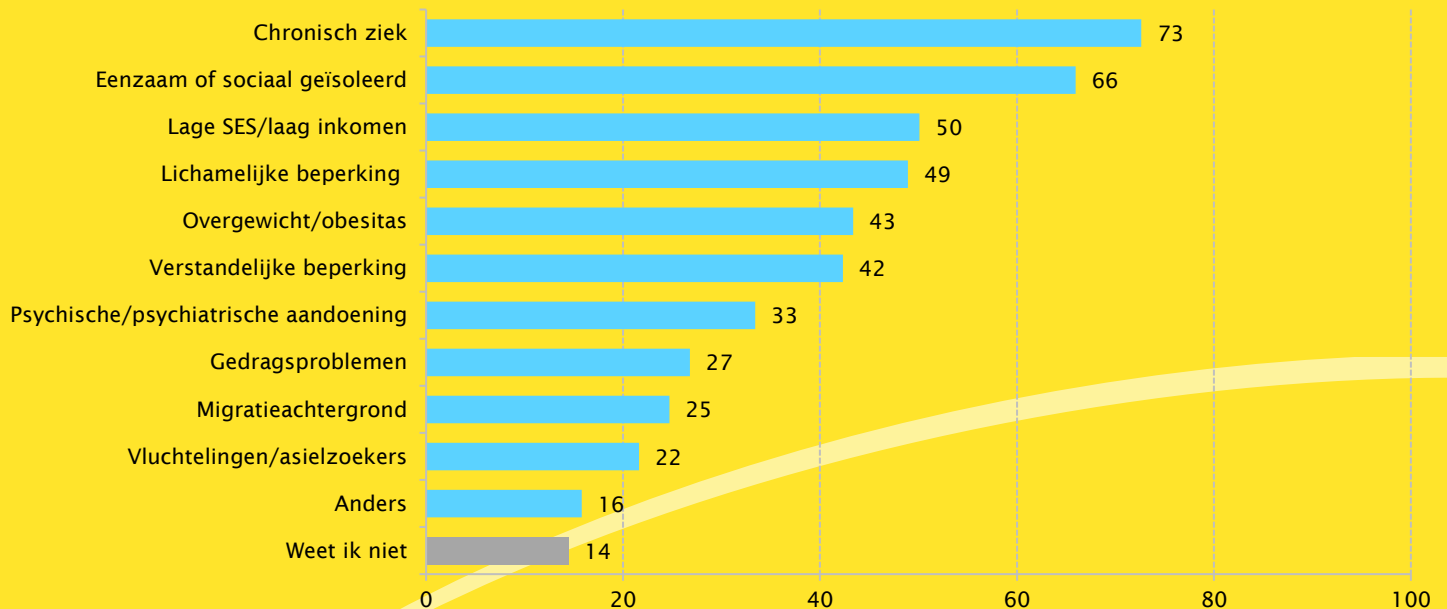
Daling sport- en beweeggedrag chronisch zieken, eenzamen en mensen met lage SES

Naast leeftijdsgroepen is ook gevraagd welke specifieke doelgroepen minder zijn gaan sporten en bewegen tijdens de coronacrisis. Hierbij worden chronisch zieken (73%), eenzame of sociaal geïsoleerde mensen (66%) en mensen met een lage sociaaleconomische status (SES) of laag inkomen (50%) het vaakst genoemd (zie figuur 3). Dit geldt voor grote, middelgrote en kleine gemeenten (niet in figuur). Onder de categorie 'anders' vallen: alle inwoners, inwoners die normaal gesproken in groepsverband sporten en/of inwoners die binnen sporten (zie ook figuur 3).

Meerderheid gemeenten zet tijdens coronacrisis in op sport- en bewegestimulering minder actieve inwoners

De gemeenteambtenaren sport zijn vervolgens gevraagd wat binnen hun gemeente is gedaan om de getroffen groepen (weer) aan het sporten en bewegen te krijgen. Deze open vraag is door 86 respondenten ingevuld.

Figuur 3 Specifieke doelgroepen die minder zijn gaan sporten en bewegen tijdens de coronacrisis volgens gemeenteambtenaren sport, totaal (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=91)

Bron: Mulier Instituut/VSG: online vragenlijst VSG-panel, december 2020.

Volgens de respondenten zijn buurtsportcoaches ingezet om specifieke groepen (weer) in beweging te krijgen (28%) en zijn sport- en beweegactiviteiten aangeboden die zijn aangepast aan de coronamaatregelen voor sport (24%). Daarnaast zijn specifieke doelgroepen benaderd en voorgelicht over het belang van sporten en bewegen voor hun gezondheid en de sport- en beweegmogelijkheden binnen de gemeente (14%). Een vijfde deel geeft aan dat zij (nog) niets hebben ondernomen op dit gebied, mede omdat door de coronamaatregelen de opties voor sporten en bewegen beperkt zijn.

Aandacht voor sociale ongelijkheid in sport- en beweegdeelname nauwelijks veranderd

In ruim twee derde van de gemeenten (n=129, 69%) is de aandacht voor sociale ongelijkheid in sport- en beweegdeelname niet veranderd door de coronacrisis. Dit percentage is het hoogst onder kleine gemeenten (n=23, 83%). De voornaamste reden hiervoor is dat de gemeente hier al vóór de coronacrisis aandacht aan besteedde.

Volgens 13 procent van de ondervraagde gemeenteambtenaren heeft de coronacrisis wél geleid tot meer aandacht voor sociale ongelijkheid in sport- en

beweegdeelname. De coronacrisis heeft het probleem zichtbaarder gemaakt, waardoor nu meer ingezet wordt op sport- en beweegstimulering van bepaalde minder actieve doelgroepen, zoals ouderen met een chronische aandoening. 2 procent zegt dat de aandacht minder is geworden omdat de organisatie van sport- en beweegactiviteiten door de coronamaatregelen maar beperkt mogelijk is. 16 procent weet niet of de aandacht voor sociale ongelijkheid in sport- en beweegdeelname binnen hun gemeente is veranderd. Zij hebben daar geen goed zicht op.

Voorlopig weinig extra (beleids)maatregelen

Binnen twee vijfde van de gemeenten (n=129, 39%) zijn geen extra (beleids)maatregelen genomen om sociale ongelijkheid in sport- en beweegdeelname door de coronacrisis te voorkomen of verminderen. Deze gemeenten zijn dit ook in de toekomst niet van plan. Dit geldt vooral voor kleine gemeenten (n=23, 50%) en komt onder andere doordat er al beleid is dat hierin voorziet of doordat men denkt dat de coronacrisis de sociale ongelijkheid in sport- en beweegdeelname niet heeft vergroot.

13 procent van de ondervraagde gemeenteambtenaren sport zegt dat er wel extra (beleids)maatregelen zijn genomen. Dit betreft uitvoering van al bestaand beleid, inzet van buurtsportcoaches voor specifieke doelgroepen en aangepast sport- en beweegaanbod (bv. balkonlessen voor ouderen). Een vijfde geeft aan dat nog geen specifieke (beleids)maatregelen zijn genomen, maar dat men dit wel van plan is, vooral in grote gemeenten (n=26, 34%). Hiervoor moeten nog concrete plannen worden gemaakt en/of coronamaatregelen worden versoepeld. Een kwart weet niet of er (extra) (beleids)maatregelen zijn genomen.

Conclusies

Net als landelijk zijn er ook op gemeenteniveau negatieve veranderingen in sport- en beweeggedrag van (sub)groepen inwoners tijdens de coronacrisis, bijvoorbeeld onder volwassenen, ouderen, chronisch zieken, eenzame en sociaal geïsoleerde mensen en mensen met een lage SES/laag inkomen. De sociale verschillen in sport- en beweegdeelname lijken daarmee te zijn vergroot. Dit is gebaseerd op waarnemingen en veronderstellingen van gemeenteambtenaren sport. Betere monitoring van het sport- en beweeggedrag van inwoners is van belang om (beleids)maatregelen gericht in te kunnen zetten op de inwoners die op dit vlak het hardst zijn getroffen door de coronacrisis.

Ondanks een waargenomen en veronderstelde afname in sport- en beweeggedrag van inwoners is in de meeste gemeenten geen extra aandacht voor sociale ongelijkheid in sport- en beweegdeelname. Daarnaast blijkt uit recent onderzoek dat de motivatie om te gaan sporten en bewegen, ondanks de toegenomen aandacht voor het belang van sporten en bewegen tijdens de coronacrisis, onder volwassenen nauwelijks is veranderd ten opzichte van voor de coronacrisis (Van den Dool, 2021).

Dit betekent dat mensen die minder zijn gaan sporten en bewegen hun oude sport- en beweeggedrag na de coronacrisis mogelijk niet zomaar weer oppakken. Extra ondersteuning vanuit gemeenten om sporten en bewegen te faciliteren en de waargenomen en veronderstelde toegenomen sociale verschillen in sport- en beweegdeelname te verkleinen, lijkt daarom wenselijk.

Onderzoeksverantwoording

Het Mulier Instituut heeft voor dit onderzoek samengewerkt met VSG. Via het VGS-panel is in december 2020 een online vragenlijst uitgezet onder 355 gemeenten. De vragenlijst is ingevuld door de verantwoordelijke van de sportafdeling (n=129). De verzamelde data zijn gewogen naar stedelijkheid van gemeenten en vormen een goede afspiegeling van de Nederlandse gemeenten. Verder zijn de resultaten geanalyseerd naar grootte van de gemeente: kleine (< 20.000 inwoners), middelgrote (20.000 tot 75.000 inwoners) en grote (≥ 75.000 inwoners) gemeenten.

Onderzoekproject 'ongelijkheid in sport en bewegen onder COVID-19'

Dit onderzoek is onderdeel van het onderzoeksproject 'Ongelijkheid in sport en bewegen onder COVID-19', dat het Mulier Instituut uitvoert in samenwerking met de Radboud Universiteit. Het onderzoek is gefinancierd door ZonMw (projectnummer: 10430032010016). Meer informatie over dit onderzoek is [hier](#) te vinden.

Referenties

- Bailey, R., Hillman, C., Arent, S. & Petitpas, A. (2013). Physical activity: an underestimated investment in human capital? *J Phys Act Health*, 10, 289-308.
- Dool, R. van den (2021). *Motivatatie om te sporten en bewegen voor volwassenen 2011, 2018 en 2020* (factsheet 2021/5). Utrecht: Mulier Instituut.
- NOC*NSF (2020). *Sportdeelname Index december 2020*. Arnhem: NOC*NSF.
- Sallis, R., Young, D.R., Tartof, S.Y., Sallis, J.F., Sall, J., Li, Q., Smith, G.N. & Cohen, D.A. (2021). Physical inactivity is associated with a higher risk for severe COVID-19 outcomes: a study in 48440 adult patients. *Br J Sports Med*, Epub ahead of print: 30 april 2021.
- Schoemaker, J. & Boer, W. de (2021). *Impact van veranderingen in sport en bewegen door het coronavirus in 2020: van coronacrisis naar beweegcrisis?* Arnhem/Nijmegen: Sports & Economics Research Centre (SERC), Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN).
- WHO (World Health Organization) (2020). *WHO guidelines on physical activity and sedentary behaviour*. Genève: WHO.